

SUKUSYTYKKEITÄ

KÄÄRIÄISTEN SUKUSEURA RY:N
JULKAISU N:o 31 20.6.2017

Reino Eriksson
Vaito Kääriäinen

Toimituskunta
Ritva Lappalainen
Risto Kääriäinen

Kääriäisten Sukuseuran 70-vuotisjuhlakokous

Iisalmessa ravintola Raatihuoneella LAUANTAINA 05.08.2017

- Klo 10.00 -11.00 aamukahvi ja jutustelua
- Klo 11.00 alkaa varsinainen kokous (ohjelma tulee sivulle myöhemmin)

Osallistumismaksu 30 € aikuiset, 5-12 v 15€ ja alle 5v ilmainen
sisältää tulokahvin+ruokailun noutopöydästä ja ohjelman.

Maksut sukuseuran tilille 1.8 mennessä. FI 8450 6806 0640 1106 05

Ilmoittautumiset: ritva.lappalainen@gmail.com

0500-18 55 90

ONNITTELUMME

SEPPO KÄÄRIÄINEN MINISTERIN ARVON JOHDOSTA

KÄÄRIÄISTEN SUKUSEURA R.Y

KIRMAAKO KIRMA? KÄÄRIKÖ KÄÄRIÄINEN?

Yrittäessäni viime vuosina selvittää niin itseäni, kirjojani kuin kuulijoitanikin varten täkäläisten paikannimien historiaa, olen ilokseni – eri tietolähteiden avulla – saanut varmojakin vastauksia moniin minua kauan askarruttaneisiin kysymyksiin. *Nerkoon* nimen esimerkiksi tiedän nyt varmasti juontuvan saamen kielen niemeä tarkoittavasta sanasta *njarges*, eli järven nimen voisimme tulkita *Niemiseksi*, mikä on ihan tuttu nimi maamme kartoilta. Samaa poikuetta on myös Nerohvirta. Tiedän nyt myös ihan varmasti, että *Ohenmäki* tarkoittaa *karhun mäkeä*. Esivanhempamme eivät uskaltaneet sanoa karhua karhuksi, koska pelkäsivät sen nimeltä kutsuttuna käyvän karjan kimppuun. Piti käyttää jotakin sen lukuisista toisintonimistä, joita olivat mm. mesikämmen, kontio, otso ja *oksi*. Oksi-sanan genetiivi savolaisittain on *ohen* (samoin kuin kaksi>kahen), joten Ohenmäki on selvästi Karhunmäki. Kyseiseltä mäeltä ja sen tienoilta on löytynyt arkeologisesti arvokkaita muinaisjäänteitä, pyyntikuoppien jälkiä ja viitteitä uhripaikasta. Arvokas alue myös uudisasutukselle!

Minulle lähin järvi, *Kirma*, askarruttaa nimellään vieläkin aivojani. Kansanperinne kertoo Kirma-nimen syntyneen siitä, että muinaisina aikoina täkäläiset asukkaat *kirmasivat* usein järven länsipuoleiselle harjulle katsomaan, näkyykö missään vainolaisten tai muiden tunkeilijoiden savuja ja muita tulon merkkejä. Näin sai nimensä Kirmanharju tai –mäki sekä saman tien Kirmanjärvi.

Tämä kansanetymologinen selitys on kyllä arvokasta tarustoa siinä missä sekin taru, joka kertoo Nerkoon saaneen nimensä muinaisesta tietäjistä, nerosta. Verbi kirmata jo sinänsä on kielenkäytössämme kuitenkin varsin harvinainen, eikä metsäiselle Kirmanharjulle voinut ennen, eikä voi nytkään, noin vain kirmata. Ja tuskinpa vesi Kirmassa kirmaa sen rivakammin kuin muissakaan järvissämme.

Kirman järviähän on oikeastaan kaksi: nyt puheena oleva Iso Kirma ja pohjoisempana, Isosta Kirmasta salmen erottamana, Pikku Kirma. Ison Kirman itäinen ranta on suurimmalta osin alavaa matalikkoa mutta länsiranta varsin jyrkkää harjun pengertä. Olisikohan tässä alkua Kirman nimelle?

Yleisnimenä eli appellatiivina kirma tarkoittaa mm. ahdetta, järvenpengertä, myllyn tai sillan suojaksi rakennettua hirsipatoa ja myös ajoreen korkeaa, kaartuvaa etuosaa, joka suojaa reessä istujia hevosen kavioista lentäviltä tieroilta. Mielestäni jyrkkä harjunranta vastakohtana järven itäisen puolen matalalle rannalle, muodostaa juuri tuollaisen ahteen, kirman, ja voi olla alkuna Kirma-nimelle. Vai onkohan joskus vaikkapa Kirman ja Nerkoon yhdistävässä joessa ollut mylly patoineen eli kirmoineen! Parhaana pidän tuota *ahde/järvenpenger*-selitystä.

Helppoja selitettäviksi ovat lapsuuden kotikyläni (tai Kirman kylän osan) nimi *Juurikka* ja sen läheinen harjumainen muodostelma *Korsuharju*. Juurikka tarkoittaa *puun juurakkoa*, joita lapsuudessani löytyi vaikka kuinka paljon ukkini Aku Kääriäisen aikoinaan raivaamilta pelloilta. Muistan, miten äitini Saara keräsi heinätöistä pihaan lähdettyä helmaansa pieniä pihkaisia juurakoita hellapuiksi. Ihmeellistä on, miten ihan läheltä Kirmanjärveä on pelloista löytynyt todella isojakin havupuiden juurakoita, jopa runkoja, vaikka varsinainen metsä on nykyisin paljon ylempänä, kuten maastosta havaittava Muinais-Saimaan rantatörmäkin. Veden korkeus on aikojen kuluessa varmasti paljon vaihdellut. Korsuharjun suhteen olen ihan samaa mieltä perimätiedon kanssa: paikalla on ollut 1700-luvun alkupuolen venäläisen miehitysajan eli isonvihan aikaan kyläläisten piilopaikkoja, *korsuja*. Muistelen, että harjun maastossa oli vielä lapsuudessani jäljellä painaamia, kuin luonnon silottamia kaivuun jälkiä.

Korsuharjun yli pingerrettiin lapsina *Heinäjoelle*, joka tietysti oli saanut nimensä siitä, että sen rantojen luonnonniityiltä oli tehty heinää. Äitini kertoi, että hänen isänsä, ukkini, oli heinätöissä ollessaan saanut joesta haukia siten, että pisti koukkuun suolasärjen syötiksi. Minä sain poikasena joesta ongella särkiä. Kerran, vielä pienempänä ollessani, äiti vei meidät lapset juhannusretkelle Heinäjoelle ihailemaan luonnon kauneutta, etenkin sinisiipisten neidonkorentojen tanssia suvannon yllä. Tuo retki jäi iäksi mieleeni. Keväisin, kun joen juoksu oli voimakkainta, kohina kuului kotiimme asti. Lieneekö jokea enää olemassa kuin puron pahaisena, tuskin siinä mitään kalojakaan.

Kun pohdimme sellaisia paikannimiämme, joiden merkitys ei avaudu nykyisin osaamamme suomen kielen kautta, on syytä muistaa, että kieli on aikojen saatossa muuttunut. On myös otettava huomioon, että täällä ovat vaellelleet erä- ja kalaretkillä niin hämäläiset kuin karjalaisetkin ja jättäneet jälkensä nimistöön. Hyvin suuren jäljen paikannimiimme ovat jättäneet täällä kauan eläneet jotakin saamen kielimuotoa puhuneet. Ja iso osa nimistähän tietysti on tänne kaskiaan kaatamaan tulleiden ja lopulta pysyvästi asumaan asettautuneiden savolaisten perua. Niin paikannimissämme kuin meidän geeneissämme on kaikkien noiden esivanhempiemme jättämää perintöä.

Kirman asuttamista ajatellen tulevat savolaisista esi-isistä ensimmäisinä mieleen tälle seudulle 1500-luvulla juurtuneet *Kääriäiset*. Sukunimen Kääriäinen ovat monet katsoneet syntyneen tekijännimistä *käärjä/käärjäinen* (mitähän lienee käärinyt) tai *kärjäjä mies*. Rohkenisimmekohan ajatella sukunimen selitykseksi kolmattakin vaihtoehtoa: muinaisen esi-isämme *ulkonäöstä johtuvaa nimeä*? Kielikello-lehti tiesi numerossaan 3/1996 kertoa Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen murrearkiston kokoelmista tavoitetun seuraavat säkeet: ”Kävi meillä kääriäinen, kuloki kullannuppurainen/ herrranterttu, kullannuppu, sokeritoppi teijaa.” Tämähän on selvästi tuutulaulu. Kapaloon käärityä ehkä pulleahkoakin lasta on laulussa sanottu

kääriäiseksi. Nykysuomen sanakirja antaa sanan käytöstä vastaavanlaisen esimerkin: ”Ruokkia lapsi lihavaksi kääriäiseksi...” Samainen teos kertoo sanaa käytettävän kuvailtaessa lihavaa, paksua olentoa. Olen myös lukenut (lähdetä en muista) kääriäiseksi sanotun puunrungon ympärille kasvanutta, ”kääriytynyttä” pahkaa. Entäpä jos nimen alkuperä juontuukin poikkeuksellisen paksusta ja pulleasta miehestä? Ei isännän lihavuus ennen ollut paheksuttava vaan kunnioitettava ominaisuus.

Reino Eriksson
Iisalmen Kirman Lippahivosta

**OSANOTTOMME KAIKKIEN POISNUKKUNEIDEN
SUKUMME JÄSENIEN OMAISILLE.**

**ONNITTELUKUMME KAIKILLE SUKUMME JÄSENILLE,
JOTKA OVAT VIETTÄNEET MERKKIPÄIVIÄÄN!**

**ONNITTELUKUMME MYÖS KAIKILLE UUSILLE SU-
KUUMME SYNTYNEILLE JA SUKUUMME PUOLISOINA
TULLEILLE!**

KÄÄRIÄISTEN SUKUSEURA R.Y

**WWW.KAARIAINEN.FI SIVULLA VOITTE SEURATA
TOIMINTAAMME. SIELLÄ ON KAIKKI SUKUSYTYK-
KEET LUETTAVISSA AINA SEURAMME PERUS-
TAMISESTA SAAKKA. TOIVOMME, ETTÄ SINNE
VOISITTE KIRJOITTA OMIA SUKUNNE TAPAHTUMIA
JA SIELLÄ VOITTE HAKEA SUKUUNNE LIITTYVÄÄ
TIETOA. ON MUKAVAA KUULUA SUKUUN JA SAADA
TIETOA JUURISTAAN. KETÄ ME OLEMME.**

Saajan tilinumero Mottagarens kontonummer	FI84 5068 0640 1106 05	BIC OKOYFIHH
Saaja Mottagare	Kääriäisten sukuseura RY	Viesti
Maksajan nimi ja osoite Betalarrens namn och adress Allekirjoitus Underskrift		Nimi: Osoite: Synt. aika: Sähköposti:
		Viitenro Ref.nr
Tililtä nro Från konto nr		Eräpäivä Förf.dag
		Euro

RISTO KÄÄRIÄINEN

TIEDEMIES, LUONNONSUOJELIJA, SAVOLAISEN KANSANPERINTEEN VAALIJA JA
MONIPUOLINEN KÄDENTAITAJA

Dosentti Risto Kääriäinen kuoli 6. tammikuuta kesäasunnollaan Naarajärvellä. Hän oli syntynyt Pieksämäellä 23. toukokuuta 1930. Hän varttui Tahiniemessä ja kirjoitti ylioppilaaksi Pieksämäen yhteiskoulusta v.1950. Hän opiskeli Helsingin yliopistossa psykologiaa ja valmistui filosofian maisteriksi v.1955.Lisensiaatiksi hän valmistui Jyväskylän yliopistosta v.1970. Yhteiskuntatieteiden tohtoriksi hän väitteli Jyväskylän yliopistossa v.1975 aiheena Downin syndrooma. Hän väitteli ruotsinkielellä, vastaväittelijä oli Ruotsista. Hänet nimitettiin dosentiksi Jyväskylän yliopistossa v.1976.Risto työskenteli Vaalijalan keskuslaitoksessa psykologina v.1956-1969. Uransa aikana hän työskenteli mm. Göteborgissa Pohjoismaisen kulttuurirahaston stipendiaattina yhteispohjoismaisessa tutkijaryhmässä, Suomen Akatemian tutkijana, valtion yhteiskunnallisen toimikunnan tutkimusassistenttina v.1971-74. Jyväskylän yliopiston erityispedagogiikan lehtorina v.1970 -71. Hän osallistui kutsuttuna luennoitsijana useisiin ulkomaisiin kongresseihin mm. Milanoon, Lontooseen, Kööpenhaminaan, Dubliniin, Upsalaan, Heidelbergiin. Kuopion yliopiston kansanterveystieteen ja yleislääketieteen laitoksen lehtorina hän työskenteli v.1974 -1993.Samalla hän toimi kahdessa Suomen Akatemian 3-vuotisessa tutkimusryhmässä ja ohjasi opiskelijoiden väitöskirjojen tekoa. Hän laati tutkimuksistaan artikkeleita kotimaisiin ja ulkomaisiin tieteellisiin lehtiin.

Pieksämäellä hän toimi lukuisissa luottamustehtävissä Pieksämäen kaupungin valtuustossa ja lautakunnissa. Luonto on ollut Ristolle ehtymätön inspiraation lähde. Partiotoiminta, luonnossa liikkuminen, kiinnostus luonnon ilmiöiden seuraamiseen, kalastus, valokuvaus ja puutarhanhoito jatkuivat läpi elämän.

Jo opiskeluaikanaan hän osallistui Savolaisen osakunnan toimintaan ollen mukana kuoron toiminnassa. Samoin opiskeluaikanaan hän innostui kotiseututyöstä ja historiasta keräten vanhoja esineitä kotiseutunsa ympäristöstä paikallisten opiskelukaverien kanssa. Helsingissä Seurasaaressa museossa on heidän löytämänsä savolainen talo, Rieskan talo Vanajalta. Kerätyistä esineistä koottiin Pieksämäen kotiseutumuseo mikä valitettavasti hävitettiin talon purkamisen myötä. Kiinnostus kotiseudun ja Suomen historiaan jatkui läpi elämän. Hän kirjoitti aiheesta artikkeleita mm. kirjassa Suloinen Savonmaa (WSOY 1998) aiheena oli Rietrikki Polen` (ensimmäisen suomenkielisen väitöskirjan tekijä).Savonkielen ja kulttuurin vaaliminen kiehtoivat hänen mieltään. Hän osallistui vaimonsa kanssa mm. Värmlandissa Ruotsissa metsäsuomalaisten kesäjuhliin. Hänet palkittiin toiminnastaan Suomen kulttuurirahaston palkinnolla.

Käden taitoja hän jatkoi eläkepäivinänsä tehden tuohitöitä, saatuaan opin isoisältään, kivikorutöitä, keramiikkaa ja valokuvausta. Kameroita ja valokuvia löytyy eri vuosikymmeniltä.

”Jäi jälkeesi mökkipiha hiljainen

Sen puut ja pensaat lintuineen.

Me katsomme jälkiä kättesi töiden

Kiittäen, kaivaten, ikävöiden.”

Kirsi Kääriäinen, tytär ja Eeva Kääriäinen sisar

Vaito Kääriäinen kirjoitti:
SÄÄTY-YHTEISKUNNASTA KANSALAISYHTEISKUNNAKSI

SISÄLLISSOTA1918

Väinö Frederik (Reittu) Kääriäinen syntyi 12.11.1898 Iisalmen maalaiskunnan Vieremän Kauppilanmäessä talonpoikaisperheeseen. Suomi oli Tsaarin Venäjän Autonominen Suuriruhtinaskunta. Samana päivänä tuli Suomeen kenraalikuvernööri Nikolai Bobrikov. Suomeen kohdistunut venäläistämiskausi alkoi heti seuraavana keväänä. Suomen armeija lakkautettiin 1901. Maaliskuun vallankumous lopetti järjestysvallan Suomesta ja Nikolai II erosi 15.3.1917. Venäjä oli sodassa Saksaa vastaan. Venäläistä sotaväkeä oli Suomessa vielä kesällä n.60000 sotilasta ,mutta sitä siirrettiin paikkaamaan miestappioita Saksan rintamalle. Työväenyhdistykset ottivat järjestyskaarteilleen vallan kaupungeissa heti keväällä. Venäjä aseisti ja koulutti Punakaartia ja lähetti 2000 sotilasta Karjalaan taisteluihin. Vaikkakin bolseviikkien neuvoston ohjeena oli ettei venäläinen sotaväki osallistu suomalaisten selkkaukseen. Suojeluskuntalaisia myöhemmin Valkoisia aseisti ja ja koulutti jääkärit keisarillinen Saksa. Maihinnousussa sodan loppuvaiheessa nousi Hankoon 9000 ja Loviisaan 2500 saksalaista sotilasta.

Reittu oli liittynyt suojeluskuntaan loppukesästä 1917 Kauppilanmäen ala-osastoon. Saksaan alkuvuodesta 1916 mennyt ylioppilas, rautatien sähköttäjä Toivo Soini palasi Saksasta lokakuussa ja koulutti Iisalmen ja Vieremän suojeluskuntalaisia 10.12.1917-8.2.1918. Reittu läksi vapaaehtoisena 67 suojeluskuntalaisen mukana 18.02.1918 sisällissotaan Iisalmen rautatieasemalta. Miehet kuljetettiin rautateitse Kauhajoelle josta hiihtäen Kankaanpäähen. Kankaanpäässä perustettiin 24.02.1918 hiihto-osasto ltn.Lillier. Vahvuus oli 120 hiihtomietä ja yksi poro vetämään konekivääriahkiota. Toimintasuunta oli pääasiassa Kyrösjärven koillispuoli varmistamassa Parkanon suuntaa. Osaston taistelupaikkoja Kielkallio, Luhalahdi, Viljakkala, Kyröskoski ja Porin radan katkaisu Siurossa. Tampereen valtausyritykset lännestä kilpistyivät Epilässä venäläisten saksalaisia vastaan teettämään kenttälainoitettuun punaisten miehittämään puolustuslinjaan. Punaisten puolustus kesti tällä suunnalla Tampereen antautumiseen 6.4.1918 asti. Arkistoista ei selviä hiihto-osaston myöhemmistä vaiheista.

Reittu suoritti varusmielipalvelun tykistössä 24.04.1919-17.10.1920. Talvisodassa 02.02-21.04.1940 KTR23. Jatkosodassa 23.06-18.12.1941 JR52. Tykkimies, alikersantti 25.10.1941, kersantti 6.12.1953. Reittu kuoli syöpään 02.09.1959 Kuhmon Paloniemen koululla.

Työväestö sai kahdeksantuntisen työpäivän syksyllä 1917. Torpparit, Lampuodit ja Mäkitupalaiset saivat asuinpaikkansa lunastaa omistukseensa valtion lainotukseella 1922. Ostohinta oli edullinen 1914 hintatason mukaisena.

Sotaan osallistui n.80000 punaista ja saman verran valkoisia. Punaisia kuoli 28000, valkoisia 9000. Taisteluissa Punaisia 5717, valkoisia 3458. Venäläisiä 6000, saksalaisia 360 ja ruotsalaisia 55.

Sisällissodan traumat ovat olleet voimakkainakin myöhemmissä Suomen vaiheissa. Kolmekymmenluvun äärioikeiston uho. Talvisota yhdisti. Hävitty jatkosota antoi mahdollisuuden Sisällissodan hävinneelle osapuolelle kaivella sisällissodan tapahtumia. Vaurastuva Suomi tasoitti taloudellista eriarvoisuutta ja paransi menneitä haavoja. Mihin nyt ollaan menossa: sopinee kysyä. Ainakin Sisällissodan tapahtumat pitää kirjoittaa ja lukea sellaisina kuin ne ovat tapahtuneet. Ilman vihaa ja kaunaa. Sata vuotta riittää.

Lähteet:

Sota-arkisto:suojeluskuntien raportit v.1928

Jussi T.Lappalainen Punakaartin sota 1ja2

Viereman kirja

Haastattelut:Kalle Kääriäinen 1998,1999,2000

Väinö Frederik Kääriäinen kantan kortti

Heikki Ylikangas Tie Tampereelle

Koonnut Reino Kääriäinen 2001, Kirjoittanut Vaito Kääriäinen 2017